

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Тема: Управління кредитоспроможністю страхової компанії.

Спеціальність 073 «Менеджмент»,
освітня програма 8.073.00.09 «Бізнес-адміністрування»

Завідувач кафедри: _____/Карінцева О.І/

Керівник роботи: _____/Мазін Ю.О./

Виконавець: _____/Кошева О. А./

П.І.Б.

Група: _____Бамдн01н

шифр

Суми 2021

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки,
підприємництва
та бізнес-адміністрування

_____ О.І. Карінцева

«___» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ
до кваліфікаційної роботи магістра

Студента(ки) групи БА.мз-01С, 2 курсу ЦЗДВн
(найменування інституту)

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Освітня програма 8.073.00.09 «Бізнес-адміністрування»

Кошева Ольга Анатоліївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема індивідуальної роботи: _____

Управління кредитоспроможністю страхової компанії

Затверджую наказом по СумДУ № _____ від «___» 20__ р.

Термін здачі студентом закінченої роботи: «___» _____ 20__ р.

Вихідні дані до роботи: __ навчально-методична література, звітність підприємства, нормативні акти _

Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що підлягають розробленню) __ ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ОРГАНІЗАЦІЇ

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ

ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Перелік ілюстрацій

Класифікація та управління страхуванням

Страхування, як економічна категорія

Укладання страхового договору

Різниця між кредитоспроможністю та платоспроможністю

Джерела інформації щодо кредитоспроможності позичальника.

Інструменти управління повернення ресурсів

Дата видачі завдання: « ____ » _____ 20__ р.

Керівник кваліфікаційної роботи магістра __доц. Євдокимов А.В

(вч. звання, П.І.Б.)

Завдання прийняв(ла) до виконання: « __ » _____ 20__ р. _____

підпис студента(ки)

Примітки:

1. Це завдання підшивається до пояснювальної записки кваліфікаційної роботи магістра.
2. Крім завдання, студент має отримати від керівника календарний графік роботи над кваліфікаційною роботою магістра на період проектування із зазначенням строків виконання окремих етапів

ЗМІСТ

ВСТУП	3
АНОТАЦІЯ	4
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ОРГАНІЗАЦІЇ.	7
1.1 Економічна сутність страхової організації.	7
1.2 Правове регулювання страхової організації.	10
1.3 Поняття аналізу та управління кредитоспроможності страхової організації	13
2 МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ.	22
2.1 Державний нагляд та управління страховою діяльністю.	22
2.2 Методика оцінки та управління кредитоспроможності страхової компанії.	26
2.3 Аналіз та управління кредитоспроможності на основі рейтингової методики.	29
3 ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.	38
3.1 Економічна характеристика ВАТ "ТАС"	38
3.2 Аналіз кредитоспроможності з урахуванням рейтингової методики з прикладу ВАТ «ТАС»	44
3.3 Шляхи збільшення кредитоспроможності страхової компанії ВАТ «ТАС»	47
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	53

АНОТАЦІЯ

Магістерська робота складається з 54 сторінок тексту, 3 розділів, 11 формул, 11 таблиць, 20 рисунків та списку з 15 використаних джерел.

Актуальність теми дослідження полягає у сучасних умовах фінансової нестійкості та невизначеності в Україні, постійно мінливих моментів зовнішньої та внутрішньої середовища, страхові організації повинні володіти гнучкою структурою фінансових ресурсів і за необхідності залучати позикові кошти, тобто бути кредитоспроможними.

Метою магістерського дослідження є розгляд методик оцінки та управління кредитоспроможністю, застосування рейтингової методики до страхової організації ВАТ «ТАС».

Завдання роботи: Розкрити сутність поняття «страхування»; розкрити теоретичні аспекти визначення кредитоспроможності страхової компанії; розкрити найбільш популярні методики оцінки та управління кредитоспроможності страхової компанії; дати оцінку кредитоспроможності страхової організації «ТАС».

Об'єктом дослідження є оцінки та управління кредитоспроможністю страхової організації ВАТ «ТАС».

Наукова новизна дослідження: розгляд методик оцінки та управління кредитоспроможністю, застосування рейтингової методики до страхової організації ВАТ «ТАС».

Практична значущість дослідження полягає у формуванні рекомендацій щодо впровадження методик оцінки та управління кредитоспроможністю, застосування рейтингової методики до страхової організації ВАТ «ТАС».

У першому розділі розглянуто теоретичні основи аналізу та управління кредитоспроможністю організації.

У другому розділі досліджено методичні засади аналізу та управління кредитоспроможності.

У третьому розділі проведено аналіз кредитоспроможності з урахуванням рейтингової методики з прикладу ВАТ «ТАС»

Ключові слова: аналіз, кредитоспроможність, рейтингові методи, страхування, управління.

SUMMARY

The master's thesis consists of 54 pages of text, 3 chapters, 11 formulas, 11 tables, 20 figures and a list of 15 sources used.

The relevance of the research topic lies in the current conditions of financial instability and uncertainty in Ukraine, constantly changing moments of external and internal environment, insurance companies must have a flexible structure of financial resources and, if necessary, attract loans, ie be creditworthy.

The purpose of the master's study is to consider the methods of assessment and management of creditworthiness, the application of rating methods to the insurance organization of JSC "TAS".

Tasks: To reveal the essence of the concept of "insurance"; to reveal the theoretical aspects of determining the creditworthiness of an insurance company; reveal the most popular methods of assessing and managing the creditworthiness of the insurance company; to assess the creditworthiness of the insurance organization "TAS".

The object of the study is the assessment and management of creditworthiness of the insurance organization OJSC "TAS".

Scientific novelty of the research: consideration of methods of credit assessment and management, application of rating methods to the insurance organization of OJSC "TAS".

The practical significance of the study lies in the formation of recommendations for the implementation of methods of assessment and management of creditworthiness, the application of rating methods to the insurance company OJSC "TAS".

The first section discusses the theoretical foundations of analysis and credit management of the organization.

The second section examines the methodological principles of analysis and management of creditworthiness.

In the third section, the analysis of creditworthiness is carried out taking into account the rating methodology on the example of JSC "TAS"

Key words: Analysis, creditworthiness, rating methods, insurance, management.

ВСТУП

Ринок послуг страхової діяльності зараз здійснює своє становлення за умов жорсткої конкуренції, а також інша підприємницька діяльність. Ключовою умовою конкурентоспроможності страхової організації на ринку є її фінанси. Внаслідок цього стійке економічне становище страховика вважається «подушкою» його життєдіяльності за умов ринкової економіки. Таким чином, залучені за допомогою страхування кошти можуть бути використані як Інвестиційний капітал. Призначення їх на фінансовому ринку сприяє формуванню самого ринку капіталу. Уряд може вторгтися, впливати та субсидувати формування економіки за допомогою залучених ресурсів, різних підприємств та громадян у вигляді страхових внесків. Аналогічні економічні інвестиції підвищують рівень зайнятості, отже, і життя населення[16,17,19,20,21,22,25,29]. Ось чому потрібно звернути особливу увагу на кредитоспроможність та економічну стабільність страховика.

У страхової організації існує можливість працювати в галузі фінансів різними категоріями персон та суб'єктів, які відповідно до різних причин цікавляться поточним економічним станом страховика, віянням його зміни, і навіть прогнозам фінансових результатів. З цього і слід необхідність оцінки кредитоспроможності страхової організації як головної характеристики динаміки його фінансового стану.

Актуальність цієї теми обумовлюється тим, що у сучасних умовах фінансової непостійності та невизначеності в Україні, постійно мінливих моментів зовнішньої та внутрішньої середовища, страхові організації повинні володіти гнучкою структурою фінансових ресурсів і за необхідності залучати позикові кошти, тобто бути кредитоспроможними. Кредитування - це одна з форм грошового забезпечення відтворювальних витрат, за яких витрати суб'єкта господарювання покриваються за рахунок банківських позичок, що надаються на засадах платності, терміновості та повернення.

Кредитоспроможним вважаються підприємство, яке має передумови

отримання кредиту та здатне вчасно повернути взяті позикові кошти зі сплатою встановлених відсотків з допомогою вигоди та інших коштів. Оцінка кредитоспроможності позичальника важлива усім стадіях процесу кредитних відносин між кредитором та позичальником та супроводжується детальним дослідженням кількісних та високоякісних даних позичальника з точки зору їх впливу на клас кредитоспроможності, якість забезпечення за кредитом та рівень кредитного ризику.

В наш час, у сучасній економічній літературі поняття, змісту та факторам, що забезпечують кредитоспроможність та економічну стабільність страхової організації в цілому притаманний дискусійний характер, немає єдиного підходу до оцінки фінансового становища.

Метою випускної роботи магістра є розгляд методик оцінки та управління кредитоспроможністю, застосування рейтингової методики до страхової організації ВАТ «ТАС».

Для досягнення мети було поставлено такі завдання:

- Розкрити сутність поняття «страхування»;
- Розкрити теоретичні аспекти визначення кредитоспроможності страхової компанії;
- Розкрити найбільш популярні методики оцінки та управління кредитоспроможності страхової компанії;
- Дати оцінку кредитоспроможності страхової організації «ТАС».

Предметом дослідження у випускній роботі магістра виступає управління кредитоспроможності ВАТ «ТАС».

Основними інформаційними джерелами при написанні цієї роботи стали праці вчених-економістів у сфері страхування, наукові статті, теоретична та законодавча основи страхової справи в Україні, бухгалтерська звітність страхової організації та різні інтернет-ресурси.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ОРГАНІЗАЦІЇ.

1.1 Економічна сутність страхової організації.

Страховання з'явилося та розвивалося, маючи головне призначення це страхову захист майнових інтересів людей від стихійних лих та формажорних ситуацій (ризиків).

Протиріччя між людиною та природоруйнівними силами[26,27,28,30,31,34,35,36], а ще між людьми у процесі соціального звернення та підприємництва породжують потребу попередження та подолання результатів стихійних та інших лих. З'являється необхідність абсолютного відшкодування матеріальних втрат у процесі соціального звернення чи підприємницької роботи.

Страховання - це особлива економічна послуга, в якій початковий носій ризику, що передає власний обов'язок за конкретну плату з несення тягаря ризику іншого суб'єкта, який спеціалізується на подібній роботі. Тобто в операції страхування братимуть участь щоразу це як мінімум дві сторони: перша сторона це носій ризику, який називається страхувальником, а друга сторона це спеціалізований інститут (страховик). Управління страхуванням можна поділити на кілька частин (Рис. 1.1).

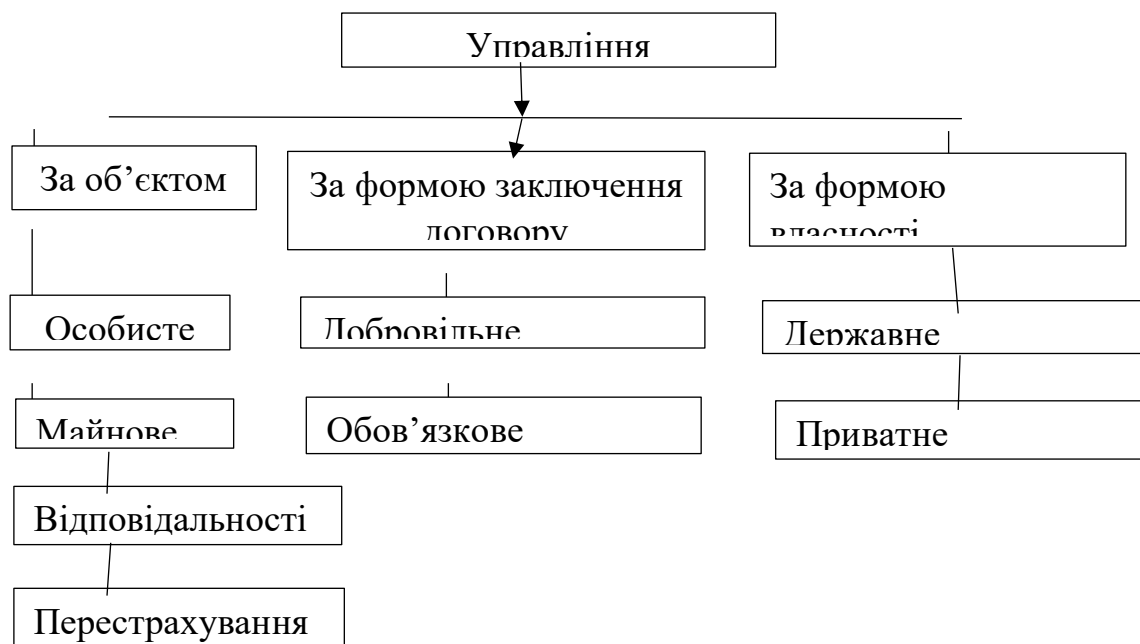

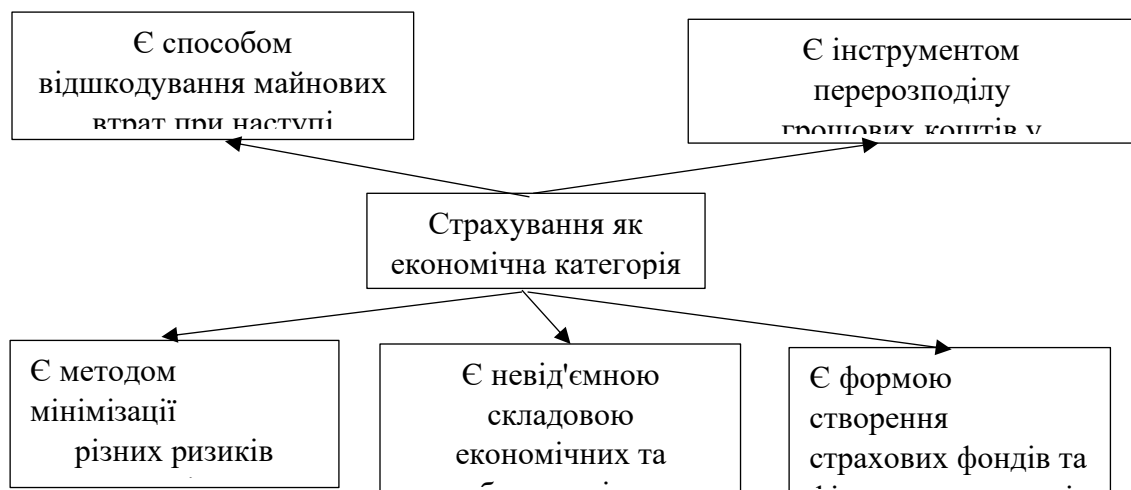
Рисунок 1.1 Класифікація та управління страхуванням.

Відповідно до закону «Про страхування» в Україні поняття інтересу застрахованого є ключовим для виникнення страхових відносин, оскільки саме страховий матеріальний інтерес утворює об'єкт страхування, пов'язаний з настанням у житті громадянина певних явищ, спричинених перебігом обставин [2]. Зобов'язання, які виникли взаємно, повинні оформлятися спеціальним контрактом, що називається договором страхування. До цієї угоди в обов'язковому порядку існують юридичні вимоги, що орієнтуються особливими легітимними законами та нормативними актами, так і Цивільним кодексом, а в загалом це прийнято називати «страхове законодавство».

Страхувальник за наявності ризику прагнути передати його страховій організації. Тут може виступати як фізична, і юридична особа. У разі відповідної операції, передачі відповідальності за ризиком страховику.

Страхувальник містить абсолютну або вибіркову відмову від покриття збитків за рахунок передачі власних ризиків.

У страховій організації головна мета, це забезпечити захист фінансових інтересів будь-яких суб'єктів України у разі виникнення страхового випадку. Здійснення єдиної державної політики у сфері страхування, буде вважатися одним із вагомих завдань страхової справи. Також варто врахувати основи страхування, механізми страхування та затвердження базових принципів, всі перераховані вище критерії будуть давати гарантії фінансової захищеності фізичних осіб (ФО) та юридичних осіб (ЮО) в Україні, рис. 1.2.

Рисунок 1.2 Страхування, як економічна категорія.

У страхування як складного механізму виділяють основні базові принципи:

Перший базовий принцип - це принцип передачі ризику настання економічних втрат. Суть цього принципу ґрунтується на психологічному факторі: Люди готові віддати відому суму доходів власне, що б не зустрічатися з негативними ситуаціями, які можуть призвести до жодних уявних втрат.

Другий базовий принцип – тут відбувається об'єднання економічного ризику. Свою відповідальність будь-який із суб'єктів страхування щодо несення особливого ризику передає страховику (страхової організації), на рівні якого ці індивідуальні ризики об'єднуються.

Третій базовий принцип – це принцип солідарності, розкладання шкоди (шкоди)[18,23,24,32,33]. Після внесення членом страхування страхових внесків починає формуватись страховий фонд підприємства. При настанні страхового випадку кошти беруться із цих страхових фондів на відшкодування шкоди (шкоди). Кожен суб'єкт страхування вносить мінімальний страховий внесок, але втрачає його, якщо нічого не станеться.

Четвертий базовий принцип – це принцип фінансової рівності. Формування страхових фондів та застосування їх відбувається по випадковому характеру з наступних потоків: страхових премій та страхових виплат. Тому визначення залежності між розмірами страхових премій та страхових виплат має бути засноване на дотриманні принципу фінансової рівності.

При виконанні основних принципів страхової справи формується механізм страхування, суб'єкти, які бажають передати свій ризик страховику, мають вносити невеликі грошові внески виходячи з того, щоб у результаті ця сума йшла у страховій фонд та з нього виплачувалося такі:

- Виплати учасникам страхування, з якими сталися страхові випадки;
- Покривалися витрати на ведення справи (страхування).

Роль страхування економіки визначається його сутністю економічної і фінансовим захистом носіїв ризику, а також його здатністю акумулювати значні кошти та можливістю їх інвестувати в економіку країни. При страхуванні та передачі ризику страховику, це впливає не тільки на добробут страховика, але як і економіку країни загалом. У країнах з розвинутою ринковою економікою від стану страхового ринку залежать усі сфери ділової активності, страхування є гарантом стабільності ринкової економіки, стимулом її подальшого розвитку [7, с.98].

Як провідні носії економічного ризику виступають як окремих людина, так і групи людей, що розглядаються в умовах особистого та соціального життя, в тому числі виробничо-господарської. Усі економічні аспекти страхування також виявляються на тлі їхньої особистої, ділової, виробничо-господарської діяльності.

Забезпечуючи та підтримуючи рівень життя та добробуту окремої людини та окремої сім'ї, страхування є інструментом забезпечення фінансової та соціального захисту населення. Страхова організація, зацікавлена отримання прибутку. Але прибуток вона зможе отримувати лише тоді, коли виконуватиме свої зобов'язання.

Основними цілями страхової організації є:

- Отримання прибутку;
- Виконання фінансових зобов'язань, насамперед страхових.

Для страхової організації одним із ключових завдань буде, є висновок договору. Тільки отримуючи ризик від страхувальника, вона сподівається заробити прибуток. Варто розуміти, що економічна сутність страхування вона не зрада, а ось зміст економічний – може бути схильним до коливань і залежатиме від типу держави та суспільно-економічної ситуації в країні. До наступних категорій, які відносяться, до економічної сутності страхування віднесемо: економічна система, фінансова система, кредитна система, які в

сукупності дозволяють показати зміст змісту та особливості страхування як ланки фінансової системи.

Відшкодування збитків, викликаних проявом руйнівних протиріч від взаємодії сил природи та суспільства, призводить до потреби встановлювати певні взаємини між людьми щодо попередження, подолання та обмеження руйнівних результатів стихійних лих. Ці об'єктивні відносини людей для забезпечення безперервного та безперебійного виробничого процесу, для підтримки стабільності та стійкості досягнутого рівня життя в сукупності становлять економічну категорію страхового захисту. Сутність економічної категорії страхового захисту полягає у страховому ризику та захисних заходах.

Сфера фінансових, економічних, перерозподільних відносин, які пов'язані зі становленням та запровадженням страхового фонду, буде фінансовою групою страхування.

Існує кілька ознак, якими можна охарактеризувати економічну сутність страхування (Рис.1.3)

- Наявність перерозподільних відносин;
- Наявність страхового ризику;
- Формування страхової спільноти з кількості страхувальників та страховиків;
- Поєднання персональних та групових страхових інтересів;
- Солідарний обов'язок усіх страхувальників за шкоду;
- Закрита розкладка збитків;
- Перерозподіл шкоди в місці та часі;
- Віддача назад страхових платежів;
- Самоокупність страхової роботи.

Рисунок 1.3 Ознаки, якими можна охарактеризувати економічну сутність страхування.

Економічна група страхування вважається складовою фінансової категорії, навколишнього у підпорядкованому зв'язку з категорією фінансів. Фінансова група страхування здійснює власну суть, насамперед через страхування фінансових ризиків: підприємницьких, комерційних, біржових, валютних, банківських та кредитні.

1.2 Правове регулювання страхової організації.

Для хорошої роботи страхової організації, його первинні підприємницькі ланки повинні володіти опорою адекватне юридичне підставу. В Україні в 1996 р. був прийнятий закон «Про страхування», з ухваленням цього закону очікувалося зведення ієрархічної системи законодавства, де цей закон стане на чолі регулювання страхової роботи. Цей закон уточнює головні форми страхування - добровільне та обов'язкове (невід'ємне). Обов'язкове страхування здійснюється на основі спеціальних нормативних актів, що встановлюють обов'язковість страхування життя та здоров'я окремих категорій людей або окремих видів майна.

Добровільне страхування здійснюється на основі договору між страхувальником та страховиком. Контракт укладається за правилами, розробленими страховиком самостійно, втім, ці критерії зобов'язані відповідати правилам, прописаним у законі [2].

Договір страхування набирає чинності, коли у ньому поставлять підписи сторони та (або) здійнять сплату страхових внесків. Для того щоб підтвердити договір страхування видається страховий сертифікат (страховий поліс, свідоцтво), у якому вказують (Рис.1.4).

- Назва відповідного документа;
- Назва, юридична адреса та банківські реквізити страховика;
- Відомості про страхувальника;
- Об'єкт страхування;
- Величина виплачуваної суми, якщо відбудеться збиток;
- Страховий ризик;
- Величина, строки та порядок сплати страхових внесків;
- Термін впливу, порядок зміни та зупинення договору;
- Інші умови;
- Підписи сторін.

Рисунок 1.4 Укладання страхового договору.

Коли укладається договір страхування, то страховик розуміє все про ризики, а страхувальник лише те, що йому розкажуть. Щоб правильно оцінити ризики, важливо знати всі важливі деталі.

У договорі має бути визначена страхова сума, як у разі накопичення суми, наприклад, як і за страхування шкоди. Наприклад, при страхуванні від

нешасного випадку одна сума може враховуватись на випадок смерті, а інша – на випадок інвалідності. Визначення суми для обчислення страхової премії, а також для обмеження зобов'язань страховика у разі настання страхового випадку.

Обов'язково має прописуватися у договорі початок та тривалість періоду страхування, а також розмір страхової премії, вид та метод її внесків (кожний місяць, поквартально, один раз на рік). Крім прав, у страхувальника також є і прямі обов'язки (важлива з них це виконання виплат страхової премії які прописані у договорі). Страховий захист починається з етапу внесення першої страхової премії, у тому числі, навіть якщо у договорі прописаний ранній термін страхування. Якщо страхувальник проігнорує цей правовий обов'язок, її можна оскаржити через суд. А всі інші страхувальника обов'язки не можливі оскарженню через суд [34]. Страховик після того, як уклав контракт, він відповідає всій, що є йому власністю з виконання прийнятих він зобов'язань і гарантує наступні виконання своїх зобов'язань за згодою страхування. Так само з боку страховика є гарантією про нерозголошення інформації, яка йому стала відома при укладення договору страхування та містить комерційну таємницю страхувальника.

У страховика є низка випадків, коли він має можливість відмовитися від страхових виплат або ж від виконання договірних обіцянок. Це цілком можливо в наступних випадках:

- Неправдиві відомості, які значуще впливають на рівень оцінки ризику;
- Не повідомив страховика про значні зміни у ризику;
- Не приніс документи, важливі для визначення розміру збитків;
- Не вжив заходів до запобігання шкоді або зменшення її обсягів, що призвело до зворотного результату.

Якщо страховик виплатив страхове відшкодування страхувальнику, то до нього переходить право вимоги відшкодування шкоди у межах виплаченої

суми від особи, винного у заподіянні шкоди. Перехід права вимоги на відшкодування шкоди називається регресом (спадом).

Коли договір страхування припиняється, слід відрізнити причини, коли він вважається недійсним із самого початку і коли виключають його на майбутні. Страховик або страхувальник можуть вимагати закінчити договір достроково, але це цілком імовірно, у випадках, якщо обидві сторони згодні або у випадку якщо інше враховано критеріями договору [41, с.19].

Якщо одна зі сторін має намір достроково закінчити договір, то вона повинна заявити про це іншій стороні не менше ніж за 30 днів до передбачуваного терміну зупинення договору. Якщо контракт припиняється за вимогою страхувальника, то страховик повертає йому необхідну суму виплачених страхових внесків за етап, що минув мінусом понесених витрат. Якщо передчасне розірвання контракту обґрунтовується порушенням правил страхування з боку страховика, то останній зобов'язаний повернути страхувальнику виплачені страхові внески без мінусів.

1.3 Поняття аналізу та управління кредитоспроможності страхової організації

Поняття кредитоспроможності в сучасний час грає вагомий роль у кредитних відносинах і вважається притаманним ринкової економіки. Інформація про кредитоспроможність містить вагомий сенс як для кредитора, так і та для позичальника. Для першого вона означає скорочення ризику втрат через появу фінансових труднощів у страхової організації, для другого – пізнання власної платоспроможності та тривалої фінансової стійкості для прийняття тактичних та стратегічних висновків щодо забезпечення подальшого становлення страхової організації.

Кредитування є найпопулярнішим способом, щоб локалізувати свої банківські ресурси. До одного з основних тенденцій функціонування банку можна віднести оцінку кредитоспроможності потенційних позичальників.

Насамперед розкриємо поняття «кредитоспроможність». Вперше поняття «кредитоспроможність клієнта» виникло в економічній літературі XVIII століття, у своїх працях його використовували А. Сміт, Д. Кейнс, Н.

Бунге та Ст. Коссінський [22, з 338]. Безумовно, і раніше кредиторів цікавила можливість позичальників до здійснення кредитних угод, але спроби такої оцінки мали несистематичний, розрізнений характер.

З тих часів питання кредитоспроможності досить актуальні та всебічні розглядаються у працях економістів. Поняття «кредитоспроможність клієнта» на ранніх періоди інтерпретувалася по-різному:

- З погляду позичальника – можливість до здійснення кредитної угоди, можливість своєчасного повернення отриманої позички;
- З позицій банку – правильне визначення розміру допустимого кредиту. [19, с. 428].

Кредитоспроможність організації трактується російськими вченими чи як дієздатність позичальника отримати кредит і повернути його з відсотками в повному розмірі поставлений термін, або як дієздатність вчасно та повністю погасити кредит з встановленими у договорі відсотками. Зокрема, М.І. Баканов, А.Д. Шеремет пишуть що: «Кредитоспроможність - такий стан фінансового стану підприємства, яке дозволяє отримати кредит та своєчасно його повернути. Оцінюючи кредитоспроможності беруться до уваги кредитна історія та репутація позичальника, наявність та склад його майна, стан економічної та ринкової кон'юнктури, стійкість фінансового стану та інші показники діяльності підприємства».

Інші автори пишуть, що «кредитоспроможність - це дієздатність в встановлені терміни, повністю розраховуватися з кредитодавцями (банками та ін.) отриманим короткостроковим та довгостроковим позичкам». О.С. Стоянова та інші пишуть, що «Висока кредитоспроможність - гідна здатність відшкодування кредитів з відсотками та іншими економічними витратами». Визначення кредитоспроможності позичальника необхідно для оцінки кредитного ризику, що є загрозою несплати позичальником головного боргу та відсотків, належних кредитору [31, с.64].

Кредитоспроможність страхової організації складається внаслідок його фінансової роботи та демонструє, наскільки вірним вважається управління економічними ресурсами, яке правильно поєднання особистих та позикових джерел, наскільки ефективно і правильно використовується власний капітал, і яка віддача від виробничої роботи.

Кредитоспроможність відображає відносини страхової організації з партнерами, кредиторами, бюджетами, акціонерами та інших. Зрештою, вона значною мірою визначає конкурентоспроможність страхової організації, його потенціал у діловому співробітництво.

Кредитоспроможність, як правило, потрібно пов'язувати з ліквідністю та платоспроможністю страхової організації. Втім, кредитоспроможність позичальника на відміну від його платоспроможності не встановлює неплатежі за минулий етап або на якусь дату, а передбачає дієздатність до погашення боргу на найближчу перспективу. Рівень неплатоспроможності у минулому вважається одним із формальних показників, куди покладаються в оцінці кредитоспроможності покупця (Клієнта). Якщо позичальник містить прострочену заборгованість, а баланс ліквідний і достатній розмір власного капіталу, то разова затримка платежів банку минулому не вважається основою рішення про некредитоспроможності покупця (клієнта).

Кредитоспроможність більш вузьке поняття, ніж платоспроможність, яка передбачає можливість юридичної чи фізичної особи вчасно погасити всі види наявної в нього заборгованості. Кредитоспроможність дає характеристику ймовірності погашення лише наданої позичкової заборгованості (основного боргу та відсотків).

У зв'язку з цим варто розглянути різницю між кредитоспроможністю та платоспроможністю таблиця 1.1.

Зрештою, кредитоспроможність позичальника (господарюючого суб'єкта) – його комплексна правова та фінансова риса, представлена економічними та нефінансовими показниками, що дозволяє розцінити його ймовірність у майбутньому цілком і у строк, прописаний у кредитному

договорі, розрахуватися за борговими обіцянками перед кредитором, а також визначальна рівень ризику банку при кредитуванні певного позичальника.

Таблиця 1.1 Різниця між кредитоспроможністю та платоспроможністю

№	Кредитоспроможність	Платоспроможністю
1	У кредитоспроможність не входить платоспроможність.	Поняття платоспроможності включає в себе поняття кредитоспроможності.
2	Здійснює прогнози платоспроможності за терміном кредиту.	Враховує неплатежі за минулі періоди та (або) будь-яку іншу дату.
3	Дає характеристику ймовірності погашення частини спільної заборгованості, тоб-то позичкової заборгованості	Дає характеристику можливості та здатності погасити всі види заборгованості у компанії.
	Джерела погашення:	
1	Виручка від продукції	Виручка від продукції
2	Страхові відшкодування	Виручка від майна
3	Гарантія іншого банку або підприємства	
4	Виторг від реалізації іншого майна, прийнятого банком у заставу за кредитом.	

Головне завдання аналізу кредитоспроможності позичальника у тому, щоб отримати інформацію, необхідну для реальної оцінки фінансового становища в минулому, сьогодення та майбутнє. Вивчаючи законну основу цієї проблеми слід відзначити можливість організації здійснити кредитну угоду. Для доказу правомочності позичальника до банку необхідно подати перелік таких документів (Рис. 1.5).

- Нотаріально засвідчену копію статуту, зареєстрованого у встановленому законодавством в порядку;
- Нотаріально засвідчений пакет установчих документів, якщо законодавством передбачено його складання;
- Нотаріально засвідчену картку зразків підписів посадових осіб, мають право розпоряджатися рахунком, та відбитка печатки;
- Нотаріально засвідчену копію свідоцтва про державну реєстрацію;
- Дозвіл на провадження підприємницької діяльності із зазначенням терміну функціонування (для підприємців, які здійснюють свою діяльність без утворення юридичної особи);
- Дозвіл (ліцензію) на зайняття окремими видами діяльності;
- Копії документів, що підтверджують повноваження посадових осіб на

Рисунок 1.5 перелік документів.

Вивчення вищезгаданих документів є необхідним, тому що у випадку присутності у статуті позичальника застережень, що обмежують права керівних органів на вступ у кредитні відносини, кредитний договір може бути анульований [12, с.244].

Провідними завданнями визначення кредитоспроможності позичальника вважається вивчення фінансового стану страхової організації, попередження втрат кредитних ресурсів внаслідок неефективної роботи позичальника, стимулювання організації у спрямованості збільшення продуктивності його роботи та кредитування.

При аналізі кредитоспроможності слід враховувати такі критерії:

- а) Чи може страхова організація вчасно виконувати свої обов'язки згідно договору, тобто у строк;
- б) Чи готова їх виконувати.

На перше запитання можна відповісти, розібравши фінансово-господарське становище страхової організації. А відповідь на друге питання має юридичний характер і залежить від особисті якості керівників. Ціль проведення аналізу кредитоспроможності страхової організації це визначити здатність та готовність позичальника повернути позикові кошти вчасно. Джерелами інформації щодо кредитоспроможності позичальника вважаються: (Рис. 1.6).

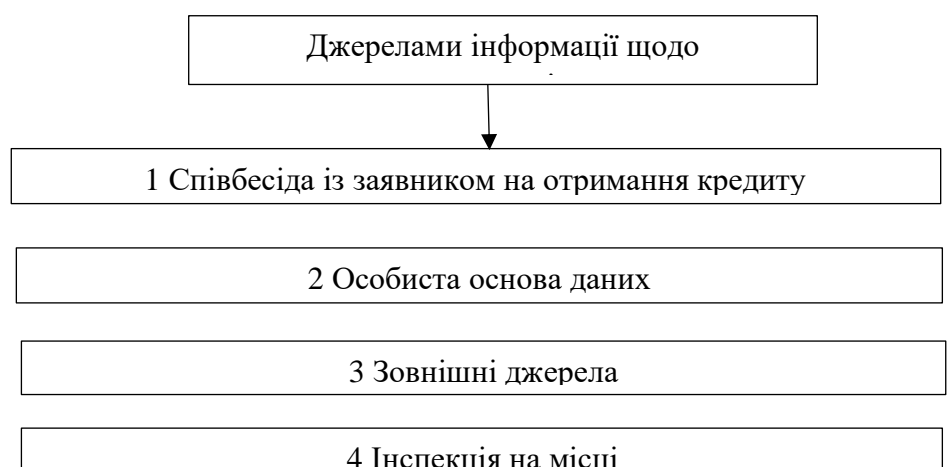

Рисунок 1.6 Джерела інформації щодо кредитоспроможності позичальника.

Світова та українська банківська практика дозволила відзначити аспекти кредитоспроможності позичальника: характер споживача, здатність запозичувати гроші, здатність заробити кошти в ході поточної роботи для погашення боргу (фінансові можливості), капітал, забезпечення кредиту, обставини, в яких відбувається кредитна угода, контроль (законодавча база роботи позичальника, співвідношення характеру позички стандартам банку та органів нагляду) [34, с.110].

Основними завданнями оцінки кредитоспроможності є:

- а) Формування загальної характеристики потенційного позичальника. На цьому етапі повинна бути підтверджена правоздатність позичальника та осіб, які виступають від його імені, на вступ у кредитні відносини з банком, а також отримано інформацію про кредитну історію організації, про власників та керівників підприємства.
- б) Здійснення економічного аналізу організації.

Оцінка кредитоспроможності підприємства здійснюється на основі аналізу фінансового стану підприємства, який містить у собі (Рис. 1.7).

- Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства (на основі бухгалтерської звітності);
- Розрахунок та аналіз фінансових показників;
- Розрахунок та аналіз ліквідності;
- Аналіз структури капіталу;
- Розрахунок та аналіз показників рентабельності;
- Аналіз ділової активності.

Рисунок 1.7 Аналіз фінансового стану підприємства.

На практиці можлива зміна даного плану, як у бік зменшення, так і збільшення кількості етапів чи їх послідовності. Оцінка якості забезпечення

кредиту. Питання, пов'язане із забезпеченістю кредиту є вкрай складним [26, с.24].

При оцінці забезпечення потрібно також приділити увагу правової та економічної складовим. Найбільш актуальними є питання підтвердження заставником прав на закладене майно та прав на вступ до заставних правовідносин, а також питання ліквідності та збереження майна.

У разі належного правового оформлення застави необхідно з'ясувати(Рис1.8).

- Чи визначено ринкову вартість предметів застави на момент оцінки ризику;
- Чи оформлена юридична документація таким чином, що час, необхідний для реалізації застави не перевищує 150 днів з дня, коли здійснення заставних прав стає необхідною;
- Достатність ринкової вартості предметів застави для компенсації банку основної суми боргу за позицію, відсотків відповідно до договору та витрат, пов'язаних із реалізацією заставних прав.

Рисунок 1.8 Належне оформлення застави.

Для визначення достатності забезпечення позички ринкова вартість предметів застави порівнюється із сумою забезпечення, яка потрібна надання кредиту. Коли виникають сумніви як заставу можна використовувати практику особистого поруки керівників та власників позичальника. Таким чином, оцінка кредитоспроможності є діяльність кредиторів з виявлення стану кредитоспроможності позичальника, тобто можливості фінансового та нефінансового стану позичальника, що дозволяє йому для здійснення кредитної угоди дати банку гарантію повністю та своєчасно погасити кредит Вищезгадані аспекти оцінки кредитоспроможності покупця (клієнта) банку визначають зміст способів її оцінки. До кількості даних оцінок відносяться (Рис 1.9).

- Оцінка ділового ризику;
- Оцінка менеджменту;
- Оцінка економічної стійкості клієнта на основі системи фінансових коефіцієнтів;
- Аналіз валютного потоку;
- Збір інформації про клієнта;
- Нагляд за роботою клієнта шляхом виходу на місце.

Рисунок 1.9 Кількісні оцінки.

Як зазначалося, кредитоспроможність позичальника залежить від безлічі моментів, кожен із яких може бути оцінений і досліджений. Важливий і дуже важким завданням для фахівця аналітика вважається визначення зміни всіх моментів, причин та обставин, що впливають на кредитоспроможність у перспективі. Внаслідок цього завдання аналізу кредитоспроможності позичальника полягає у комплексному вивченні його діяльності для обґрунтованої оцінки можливості повернути надані йому ресурси і передбачає вирішення наступних завдань (Рис. 1.10).

- Обґрунтування хорошої величини наданих кредитором грошових ресурсів та методик їхнього погашення;
- Визначення продуктивності застосування позичальником кредитних ресурсів;
- Втілення поточної оцінки фінансового стану позичальника та прогнозування її зміни надання кредитних ресурсів;
- Проведення поточного контролю (моніторингу) з боку кредитора
- За дотриманням позичальником вимог щодо характеристик його фінансового становища;
- Аналіз необхідності та результативності, що приймаються менеджментом, полягає у досягненні та підтримці на прийнятному рівні кредитоспроможності страхової організації-позичальника;
- Виявлення моментів кредитного ризику та оцінка їх впливу на прийняття висновків про видачу кредиту позичальнику;
- Аналіз достатності та надійності даного позичальником забезпечення.

Рисунок 1.10 Інструменти управління повернення ресурсів.

При всьому різноманітті можливих моделей оцінки кредитного ризику система показників має відповідати наступним аспектам (Рис.1.11).

- Характеристика повинна бути максимально інформативною та подавати цілісне уявлення про стан позичальника;
- Показники зобов'язані давати можливість визначення рейтингу позичальника, як у місці, так і в часі;
- Для всіх характеристик повинні бути зазначені нормативи непоганого значення або ж спектра вимірів;
- Безповоротна модель оцінки кредитного ризику має бути тактовно складена та мати фінансове обґрунтування.

Рисунок 1.11 Система показників оцінки кредитного ринку.

Є можливі методики оцінки кредитоспроможності, кожна з них є взаємною та доповнює одне одного. Важливим критерієм складових методики

аналізу кредитоспроможності страхової організації визнаватиметься його інформаційна база. Особливість складання та використання, якою буде в тому, що без неї неможливо достовірно та ефективно оцінити рівень ризику майбутніх фінансових вкладень кредитних ресурсів у той чи інший господарюючий суб'єкт. Інформація, що застосовується в аналізі кредитоспроможності, повинна мати основні характеристики (Рис 1.12).

- Повнота;
- Достовірність;
- Доступність;
- Оперативність.

Рисунок 1.12 Характеристики аналізу кредитоспроможності.

Від того, якої якості та достовірності інформація представлена позичальником банку, і отримана самим кредитором, багато в чому залежить оцінка ймовірності виконання позичальником кредитних зобов'язань.

2 МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ.

2.1 Державний нагляд та управління страховою діяльністю.

В Україні державний контроль за страховою діяльністю виконується на основі належних основ:

- Законності;
- Гласності;
- Організаційної цілісності.

А також контроль гарантує здійснення єдиної державної політики в галузі страхування. До державного нагляду та управління за страховою роботою має включатися розробка намірів становлення страхового бізнесу, аналіз фінансового стану засновників та їх часток у статутному капіталі страхової організації, порядок реорганізації та ліквідації страхових організацій, їх кредитоспроможність та економічна стабільність. Зазначені положення в абсолютній мірі відповідають міжнародному досвіду та стандартів страхового спостереження [45, с. 128].

В Україні функції контролю, управління та нагляду за страховою діяльністю зафіксовано за органом державного страхового нагляду (Рис.2.1).

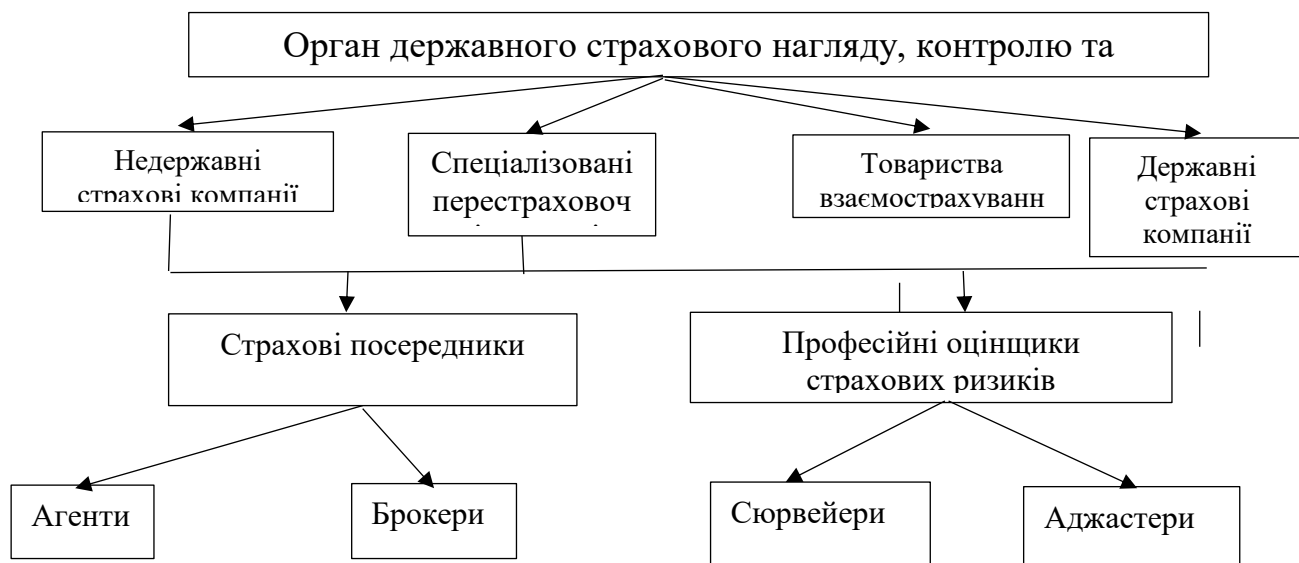

Рисунок 2.1 Контролю, управління та нагляд за страховою діяльністю.

Регулювання державою страхової діяльності дозволяє втілити у життя належні завдання:

- Забезпечення формування та становлення чинного ринку страхових послуг;
- Створення важливих критеріїв для роботи страхових організацій;
- Захист інтересів страхувальників.

Здійснення зазначених цілей враховує:

- Підготовку та прийняття законодавчих актів у галузі страхування;
- Проведення особливої податкової політики;
- Розробку конкретних пільг для страхових організацій;
- Створення спеціального державного органу, який здійснює нагляд за

страховою діяльністю;

- Та інші.

Гігантська частка відповідальності страховика за громадські результати його роботи потребує організації державного страхового нагляду та управління.

Страховий нагляд включає:

- Ліцензування роботи суб'єктів страхової справи;
- Контроль за дотриманням страхового законодавства, у тому числі методом здійснення на місцях перевірок діяльності суб'єктів страхової справи, та достовірності подання ними звітності, а також за забезпеченням страховиками їх економічної стійкості та платоспроможності;
- Видачу протягом 30 днів (у передбачених Законом «Про страхування» (випадків дозволів);
- На нарощування обсягів статутних капіталів страхових організацій за рахунок коштів зарубіжних інвесторів;
- На здійснення за участю закордонних інвесторів угод щодо відчуження акцій (часткою у статутних капіталах) страхових організацій;

- На відкриття представництв іноземних страхових, перестраховальних, брокерських та інших організацій, які здійснюють діяльність у сфері страхової справи;
- На відкриття філій страховиків із закордонними вкладеннями.

Уряд має велике відношення до страхової діяльності, він не має можливості перебувати осторонь, воно пов'язує інтереси страховиків, людей та в цілому економіку. Страховий нагляд та управління загалом виявляється у дослідження фінансового становища страховика та його платоспроможності за обіцянками щодо страхувальника.

Виділяють два напрями у становлення державного нагляду та управління за страховою діяльністю:

- Британська система;
- Німецька система.

Британська система містить упор на контроль над роботою страховиків на базі дослідження їхніх звітностей, вона ліберальна. Але в цій системі є мінус це те, власне, що за поточними страховими операціями відсутній контроль. Німецька система в ній виразний регламент усіх операцій, строгий контроль над дотриманням законодавства щодо захисту прав та інтересів страховиків та страхувальників.

В Україні реєстрація здійснюється одночасно із ліцензуванням.

Ліцензування діяльності суб'єктів страхової справи здійснюється на підставі їх заяв та документів, поданих у згоді із Законом України «Про страхування». Ліцензія на здійснення страхування, перестраховування, взаємного страхування, страхової брокерської роботи видається суб'єктам страхової справи від імені Центрального Банку. Право на здійснення роботи в області страхової справи дається, тільки суб'єкту страхової справи, який отримав дозвіл (ліцензію) [2]. Наглядом та управлінням за страховою діяльністю в займається ЦБ України, він також вирішує питання з приводу видачі ліцензії та про відмову ліцензії на

здійснення діяльністю у сфері страхування. Також Центральний Банк веде єдиний реєстр суб'єктів страхової справи, в якому прописується відомості про керівників, реквізити, місце розташування, термін та дати видачі ліцензії, а також там прописується вид діяльності, на здійснення яких дається ліцензія.

Існує кілька видів ліцензій, дивимось таблицю 2.1.

Таблиця 2.1 – Види видачі ліцензій

Отримання ліцензії	Види діяльності, на який видається ліцензія
Страхові компанії	Отримують ліцензії на наступні види страхування: -Добровільне. -Обов'язкове. -Перестраховування.
Перестраховочні компанії	Отримують ліцензії в сфері перестраховування.
Товариства взаємкредитування	Розраховують на отримання ліцензії взаємострахування в добровільній та обов'язковій сферах.
Страховий брокер	Отримує ліцензію на здійснення посередницької діяльності.

Ліцензія на здійснення страхової діяльності дається безстроково та припиняє свою дію у разі припинення існування страховика. Але при серйозному порушенні ЦБ України може відкликати ліцензію назад.

Дія ліцензії може бути припинена у таких випадках (Рис.2.2).

- З видачі ліцензії, якщо страхова компанія затримала свою діяльність більше ніж роком;
- Якщо страхова компанія знизилася тарифи нижче, ніж передбачено у розрахунках обґрунтування рівня страхових тарифів;
  - Не дотримуються гарантій щодо платоспроможності страховою компанією;
  - Невиконання систематично своїх зобов'язань перед страховиком;
  - Якщо страхова компанія змінює статутний капітал і про це не повідомила встановлені строки органів державного нагляду.

Рисунок 2.2 Випадки припинення ліцензії.

У всіх цих випадках дія ліцензії припиняється. Після прийняття страховим надглядом рішення ліцензія припиняє свою дію. Рішення про припинення дії ліцензії або про її зупинення, страховий надгляд у письмовій формі доносить своє рішення страхової компанії. У новій редакції Закону

України «Про страхування» розділені поняття «учасники страхових відносин»

- Страхувальники, застраховані особи, вигодонабувачі;
- Страхові організації;
- Товариства взаємного страхування;
- Страхові агенти;
- Страхові брокери;
- Страхові актуарії;
- Об'єднання суб'єктів страхової справи, у тому числі саморегульвні організації.

Рисунок 2.3 Учасники страхових відносин.

Відомості про суб'єктів страхової справи підлягають внесенню до Єдиного державного реєстр суб'єктів страхової справи у порядку, встановленому органом страхового нагляду [2, ст. 32].

Базою для зупинення страхової діяльності суб'єкта страхової справи є висновок суду, а також висновок органу страхового нагляду про відкликання ліцензії, у тому числа, що приймається за заявою суб'єкта страхової справи. Відкликання ліцензії означає заборону на провадження страхової діяльності.

2.2 Методика оцінки та управління кредитоспроможності страхової компанії.

Велика частка організацій на певному етапі відчують нестачу грошових коштів, і їм доводиться вдаватися до залучення позикових. Одне з можливих висновків це буде отримання кредиту. З огляду на динамічність та нестійкість фінансової історії та те, що майже всі суб'єкти господарювання не відповідають аспектам кредитоспроможності, тема оцінки кредитоспроможності позичальника набуває великої актуальності.

Грані аналізу кредитоспроможності залежить від обсягу і терміну позички, а також від підсумків минулої роботи страхової організації, та її кредитної історії минулому.

Різноманітність понять кредитоспроможності позичальника та складність самої її оцінки обумовлюють використання великої кількості підходів до вирішення наданої проблеми.

Причинами такого різноманіття методів оцінки та управління

- Різний ступінь довіри до кількісних (що піддаються виміру) та якісним (що піддається виміру насилу, з високим ступенем допустимості) способів оцінки факторів кредитоспроможності;
- Особливості індивідуальної кредитної культури та історично сформованої практики оцінки кредитоспроможності;
- Використання певного набору інструментів мінімізації кредитного ризику, що супроводжується пильною увагою до окремих інструментів;
- Різноманітність факторів, що впливають на рівень кредитоспроможності, яке призводить до того, що банки приділяють їм різну увагу при привласненні кредитного рейтингу;
- Підсумок оцінки кредитоспроможності позичальника набуває різних форм – деякі банки зупиняються на простому розрахунку фінансових коефіцієнтів, інші – надають кредитні рейтинги та розраховують рівень кредитного ризику.

Рисунок 2.4 Основні причини різноманіття методів оцінки та управління кредитоспроможності позичальника.

Методом економічного аналізу є діалектичний спосіб пізнання, шлях дослідження свого предмета, тобто господарських та фінансових процесів та явищ у їх взаємозв'язку та взаємозалежності.

Характерними рисами методу економічного аналізу є:

- Використання системи аналітичних показників, що всебічно характеризують фінансово-господарську діяльність організації;
- Вивчення причин зміни цих показників;
- Виявлення та вимірювання причинно-наслідкових зв'язків між ними.

Методика аналізу - це система правил та вимог, що гарантують ефективне застосування методу. У сукупності метод та методика - це методологічна основа економічного аналізу.

Існують різні методики оцінки кредитоспроможності. Будь-яка з них взаємно доповнює одне одного. Якщо, наприклад, аналіз цільового ризику дозволяє оцінити кредитоспроможність покупця у момент здійснення операції тільки на основі однієї позичкової операції, то система фінансових коефіцієнтів передбачає ризик з урахуванням загального боргу, середніх стандартів, що сформувалися, та тенденцій.

Аналіз грошового потоку покупця не тільки розглядає загалом кредитоспроможність покупця, а й демонструє цій основі граничні розміри нових позичок, а також слабкі місця управління підприємством, з яких мають всі шанси з'явитися умови кредитування тощо. Оцінюючи кредитоспроможності страхової компанії виділяють кілька методів, розглянемо докладніше деякі з них (Рис.2.6).

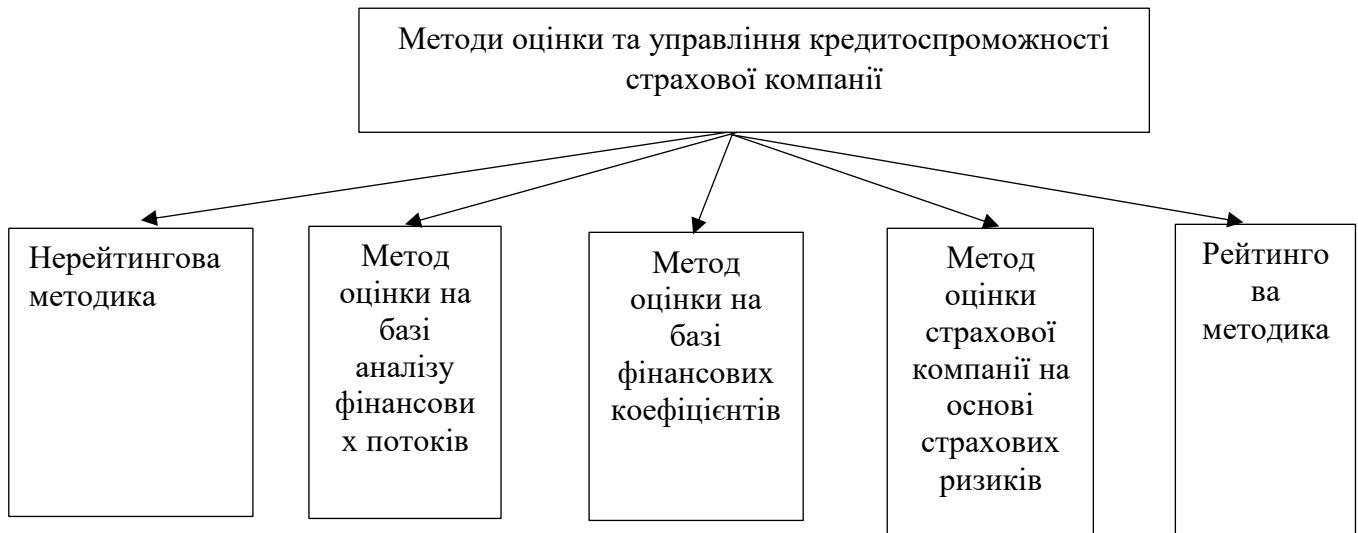

Рисунок 2.6 Методи оцінки кредитоспроможності страхової компанії.

Фінансова стабільність та прибутковість банку багато в чому залежать від високоякісного складу клієнтів. Їхня фінансова надійність скорочує ризики фінансової установи та сприяє отриманню кредитною організацією вищого доходу. Втім, варто розуміти, що в умовах конкуренції банку не щоразу доводиться мати справу тільки з надійними та матеріально заможними кредитоодержувачами. Як правило, навпаки, серед клієнтів банку переважають люди, які відчують фінансові труднощі.

Тому вміння кредитних експертів проаналізувати та оцінити сильні та слабкі сторони позичальника щодо прийнятих боргових зобов'язань – буде головним завданням будь-якого банку, т.к. процес кредитування безперервно пов'язаний з дією всіляких факторів ризику, здатних завдати банку економічні проблеми.

Цілком обґрунтовано, що вирішення питання про видачу кредиту приймається на основі аналізу кредитної історії позичальника. Вивчення

кредитної історії потенційного клієнта до вирішення питання про можливість та умови кредитування необхідно для правильної оцінки його кредитоспроможності. Варто зазначити, що в наш час більшість використовуваних методів оцінки кредитоспроможності ґрунтується на аналізі минулих показників фінансового стану позичальника. У той час як головним завданням при аналізі позичальника є визначення його фінансового стану, а також його здатності виконувати кредитні зобов'язання у майбутньому у зв'язку, з чим як додаткові методи оцінки кредитоспроможності позичальника доцільно використовувати різні методи прогнозування ймовірності банкрутства організації. Але при цьому при визначенні кредитоспроможності часто не враховують поточну, а майбутню платоспроможність.

2.3 Аналіз та управління кредитоспроможності на основі рейтингової методики.

Рейтингові методики полягають у зведенні оцінки кредитоспроможності організацій до єдиного синтезованого показника - рейтингу, втіленому в балах. Для нього визначаються межі інтервалу коливання, за яких кредитоспроможність організації визнається хорошою, задовільною. Будь-який банк автономно визначає набір критеріїв, за розрахунками яких орієнтується рейтинг позичальників. Методика рейтингової оцінки має низку переваг.

Методика базується на комплексному, багатовимірному підході до оцінки такого складного явища як фінансовий стан фірми. Рейтингова оцінка фінансової складової діяльності складає основі даних громадської звітності фірми за найважливішими показниками фінансової складової діяльності. Це робить оцінку масовою, дозволяє контролювати зміни у фінансовому стані організації всім учасникам економічного процесу, оцінити результативність та

об'єктивність самої методики. Для цього використовуються найважливіші показники фінансового стани, що застосовуються на практиці [5, с. 15].

Для отримання рейтингової оцінки використовується гнучкий обчислювальний алгоритм, реалізує можливості математичної моделі порівняльної комплексної оцінки діяльності організації, що пройшла апробацію практично.

З метою досягнення більш точної рейтингової оцінки необхідно дотримуватися такі правила:

- Фінансові коефіцієнти повинні бути максимально інформативними та давати цілісну картину стійкості фінансового становища організації.
- Фінансові коефіцієнти в основному повинні мати однакову спрямованість (Зростання коефіцієнта означає поліпшення фінансового стану).
- Усі фінансові коефіцієнти повинні мати нормативний рівень або діапазон змін.
- Фінансові коефіцієнти повинні розраховуватися обов'язково, лише за даними громадської бухгалтерської звітності підприємства.

При використанні рейтингової методики слід розглянути наступні етапи (Рис.2.7).

☐ Складання інформаційної бази аналізу кредитоспроможності;   ☐ Оцінка достовірності поданої інформації;   ☐ Попередня оцінка ймовірного позичальника;   ☐ Обробка придбаної інформації;   ☐ Порівняльний аналіз отриманих фінансових коефіцієнтів з нормативними значеннями;   ☐ Високоякісний аналіз фінансових коефіцієнтів;   ☐ визначення ваги фінансових коефіцієнтів у рейтинговому показнику;   ☐ Розрахунок рейтингового (інтегрального) показника організації-позичальника;   ☐ присвоєння позичальнику класу (рейтингу) на основі інтегрального показника;   ☐ Висновок (висновок) за результатами оцінки кредитоспроможності позичальника, визначення можливостей його становлення для вирішення питання про умови та можливості надання кредиту.

Рисунок 2.7 Етапи використання методики.

Складання інформаційної бази аналізу кредитоспроможності вважається першою та важливим ступенем з розгляду методики. Від точності та достовірності складання цього етапу завіситиме правильність наступних розрахунків [14, с. 201]. Інформацію про дієздатності та кредитоспроможності страхової організації, можна отримати:

- Від переговорів із потенційним клієнтом;
- Від перевірки на місці;
- Статутні та фінансові документи;
- Зовнішні джерела.

Для більш точної оцінки інформації, кредитному інспектору слід запитати у страхової організації незалежний аудиторський висновок. Великим плюсом рейтингової моделі вважається простота (оскільки розрахувавши коефіцієнти можна визначити клас позичальника). Дані метод дуже популярний. Використання цього методу дозволяє охарактеризувати фінансове становище страхової організації завдяки синтезованому показнику – рейтингу, втіленого в балах, а також кваліфікувати межі інтервалу коливання цього показника, за яких можлива видача позички [3]. Клас позичальника уточнюється по певному колу фінансових критеріїв, оскільки майже всі показники дублюють одне одного. Система рейтингу встановлюється кредитним комітетом через обрану банком політики. Загальний вигляд рейтингової оцінки виглядає так:

$$K_o = \sum_{i=1}^n A_i * K_i, \quad (2.1)$$

де , K_o - Інтегральний показник (рейтинг);

A_i - Питома вага показника i ;

K_i - Значення показника i ;

n – кількість показників.

Цей метод дає характеристику фінансового стану страхової організації на базі синтезованого показника – рейтингу, що розраховується у балах (у кожного значення свій бал).

Рейтингова модель є найзручнішою тим, що розрахувати її можна завдяки математичним обчисленням.

Розрахунок показників для страхової організації відбувається у 4 етапи.

1-етап, розрахунок фінансових коефіцієнтів;

2-етап, проходить оцінка та узагальнення основних показників;

3-етап, здійснюється коригування значень основних показників на додаткові;

4-етап, виявляється клас страхової організації.

Варто розглянути кожен етап докладніше.

На першому етапі слід розрахувати показники, що дають фінансову характеристику страхової організації, це такі показники як платоспроможність, фінансова стійкість рентабельність, грошові потоки, коефіцієнт забезпечення кредиту.

А) Платоспроможність. Даний показник показує, на що може розраховувати банк, якщо позичальник не впорається зі своїми зобов'язаннями. Щоб визначити платоспроможність слід розрахувати такі коефіцієнти:

- Коефіцієнт миттєвої ліквідності (К_{мл})- дає характеристику структури балансу. Показує, яку частину кр. позикових зобов'язань страхова організація може погасити негайно.

$$K_{ML} = (\Gamma + Пвк) / ТП \quad (2.2)$$

де, Γ -гроші;

Пвк-прибуткові вкладення;

ТП-поточні пасиви.

- Коефіцієнт поточної ліквідності (К_{пл}) – показує, чи може страхова організація погасити короткострокові зобов'язання у зазначені терміни. Даний коефіцієнт показує, наскільки кредитор застрахований від втрат, якщо страхова організація зможе виконати свої зобов'язання.

$$K_{PL} = ПА / ПП \quad (2.3)$$

де, ПА-поточні активи;

ПП-поточні пасиви.

- Коефіцієнт загальної ліквідності (Кзл) показує, наскільки страхова організація може погасити свої кредитні зобов'язання з допомогою всіх ліквідних активах.

$$K_{зл} = \Gamma + \Phi В + ДЗ / ПП \quad (2.4)$$

де, Γ – кошти;

$\Phi В$ – фінансові вкладення;

ДЗ – дебіторська заборгованість;

ПП – поточні пасиви.

Б) Фінансова стійкість страхових організацій є основним фактор, що визначає ефективність страхової справи, розвиток страхової системи та підвищення довіри до страхового бізнесу. До страхових організацій запити щодо фінансової стійкості набагато більше, ніж до інших організацій. Фінансова стійкість організації – це дієздатність суб'єкта господарювання працювати та розвиватися, зберігати рівновагу власних активів та пасивів у змінюваному внутрішньому та зовнішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність і інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі у межах допустимого значення ризику [30, с. 23].

- Коефіцієнт рівня доходів за інвестиціями, цей коефіцієнт відображає рівень доходів страхової компанії від вкладень тимчасово вільних коштів, отриманих від страхової діяльності. Збільшення цього коефіцієнта свідчить про зростання прибутковості страхової компанії від інвестування та про зростання рентабельності страхової компанії.

$$K_{ді} = \frac{Ді - Ві}{ТВК}, \quad (2.5)$$

де ДІ – доходи з інвестицій;

ВІ – витрати на інвестиціях;

ТВК - тимчасово вільні кошти.

- Коефіцієнт фінансової незалежності (Кфн) показує величину залучених коштів на один карбованець власні кошти страхової організації.

$$K_{фн} = Z_k / C_k, \quad (2.6)$$

де, Z_k -залучені кошти (K_z);

C_k - основні засоби страхової організації.

В) Рентабельність позичальника - це відповідність ЧП (чистого прибутку) та активів страхової організації, що застосовуються для її одержання.

• Рентабельність активів, цей показник показує, наскільки страхова організація вигідно розміщує свої активи. Він показує віддачу, яка доводиться на одиницю активів позичальника.

$$P_a = ЧП / ВБ, \quad (2.7)$$

де, ЧП – чистий прибуток;

ВБ - валюта балансу.

• Коефіцієнт збитковості, цей коефіцієнт відображає частку оплачених збитків у страхові доходи.

$$K_z = O_z - ЧОЗ / OСП, \quad (2.8)$$

де O_z – оплачені збитки;

ЧОЗ – частка перестраховиків у оплачених збитках;

ОСП – отримані страхові премії, комісійні винагороди.

Після розрахунку всіх потрібних коефіцієнтів та показників, потрібно переходити до другого етапу. Потрібно визначити суму балів. У таблиці 2.2 показано співвідношення коефіцієнтів балів. На третьому етапі слід оцінити додаткові показники, які характеризують страхову організацію на ринку, відносини з банком у минулому, і дають реальну оцінку можливостей позичальника.

До таких показників слід зарахувати(Рис.2.8, Таб. 2.3)

- Час життя страхової організації;
- Виконання минулих зобов'язань;
- Відомості про керівництво страхової організації (ділова репутація та дані, отримані з особистої бесіди);
- Чи має страхова організація бізнес-план (це показує, чи готове підприємство нескінченно довго працювати);
- чи є у страхової організації резерви;
- Чи має страхова організація постійні партнери.

Рисунок 2.8 Додаткові показники.

Таблиця 2.2-Бальна оцінка показників.

Розраховуваний коефіцієнт	Отримане значення коефіцієнта	Бальна система
Кмл	Більше 0,2	9
	0,1-0,2	6
	0-0,1	3
	Менше 0	0
Кпл	Більше 0,5	9
	0,1-0,5	6
	Менше 0,1	3
Кзл	Більше 2	9
	1-2	6
Кді	Менше 1	3
	Більше 0,5	9
	0,1-0,5	6
Кфн	0-0,1	3
	Менше 0,1	0
	0-1	9
Ра	Більше 1	0
	Більше 0	4
Кзл	Менше 0	0
	Більше 0	4
Кзл	Менше 0	0
	Більше 0	4

Таблиця 2.3-Бальна оцінка критеріїв.

Фактор	Оцінка	Бал
Вік страхової компанії	До 3 років	5
	До 10 років	10
	Більше 10 років	15
Виконання минулих зобов'язань	Вчасно	15
	Затримка до 30 днів	5
	Затримка від 90 днів	0
Відомості про керівництво	Позитивно	10
	Задовільно	0
Бізнес план	Є	6
	Нема	0
Резервний фонд	Є	6
	Нема	0
Партнери	Постійно	10
	Одноразово	1

Після розрахунку коефіцієнтів і на основі набраних балів потрібно визначити клас позичальника таб.2.4.

Таблиця 2.4 - Клас позичальника

Клас	Бали	Питома вага (%)
А	Більше 92	70-100
Б	69-92	35-70
В	46-69	33-35
Г	23-69	20-35
Д	Менше 23	Менше 20

Клас А. Фінансова діяльність страхової організації дуже хороша, що говорить про стабільність організації та можливості своєчасно виконувати свої обов'язки. Головне керівництво позичальника (клієнта) має чудову ділову репутацію; кредитна історія – бездоганна. Одночасно можна зробити висновок, що фінансова діяльність і далі здійснюватиметься високому рівні.

Клас Б. Фінансова діяльність страхової організації за характеристикою близька до класу А, але те, що компанія відчуватиме такий самий стан, досить довгий час дуже низько. Недоліки у діяльності позичальників даного класу мають бути лише потенційними. За наявності реальних недоліків клас позичальника варто зменшити.

Клас В. Фінансова діяльність страхової компанії задовільна та вимагає більш уважного контролю. Слід, що організація не вчасно виконуватиме свої зобов'язання. Тут можна помітити, що спостерігається можливість виправлення ситуації та покращення фінансового стану позичальника. Забезпечення кредитної операції має бути ліквідним.

Клас Г. Фінансова діяльність страхової організації є незадовільною, що свідчить про нестабільність організації. У страхової організації великий ризик значних збитків, так само ймовірність виконання своїх зобов'язань буде дуже

низькою. Труднощі можуть стосуватися стану забезпечення кредиту, важливої документації, що стосується забезпечення та свідчить про його ліквідність. Якщо під час здійснення наступної класифікації не представлено підтвердження покращення на протягом місяця грошового стану позичальника або рівня забезпечення за кредитом його необхідно віднести до нижчого класу.

Клас Д. Фінансова діяльність - організація незадовільна і як правило буде збитковою. Отже, організація не справлятиметься зі своїми зобов'язаннями. Показники не відповідають встановленим інтервалам, кредитна операція не забезпечена ліквідною заставою (або гарантією), ймовірність виконання зобов'язань позичальником немає. До цієї категорії належать позичальники, яких називають банкрутами у встановленому чинним законодавством порядку. Після розгляду кредитним підрозділом всіх документів починає працювати служба безпеки та перевіряти справжність наданих документів.

3 ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.

3.1 Економічна характеристика ВАТ "ТАС"

Страхова компанія «ТАС» визнається на сьогоднішній період однією з найбільших і динамічно розвиваючою та містить понад 600 підрозділів та офісів продажів по всій країні.

Відкрите акціонерне товариство «ТАС» (ВАТ «ТАС»), утворена в 2000 році, членам Групи є: "ТАС" - ТОВ "Ассіс-Тас" та ТОВ "ТАС-Фінанс Консалтинг". «ТАС» реалізує такі типи робіт:

- Здійснює страхові та перестрахові процедури в рублях та зарубіжній грошовій одиниці;
- Здійснює інвестиційну діяльність в Україні та за кордоном в сферах, що гарантують високий та стійкий прибуток, виконує економічні процедури;
- Здійснює необхідні вивчення та дослідження програмного забезпечення методологічного забезпечення страхових операцій;
- Формує різноманітні інформаційні банки відомостей;
- Виконує консультаційну та рекламну роботу у сфері страхування та перестраховування;
- Виконує функції аварійного комісара та дає гарантії за дорученням іноземних організацій, здійснює відшкодування збитків за їх рахунок, а також доручає виконання аналогічних функцій за кордоном від імені АТ «ТАС»;
- Здійснює консалтингове та експертне обслуговування;
- Реалізує зовнішньоекономічну діяльність;
- Здійснює захист державної таємниці відповідно до законодавства України.

Відповідно до положення ВАТ «ТАС» має лінійно-функціональну структуру управління, в якій здійснюється правило єдиноначальності, лінійного побудови структурних підрозділів та поділу функцій управління між ними.

Ця концепція управління характеризується:

- Високою централізацією стратегічних рішень та децентралізацією оперативних;
- Організацією директивних зв'язків за однолінійним принципом;
- Переважним застосуванням інструментів координації з технічною підтримкою.

У цій структурі можна виділити такі переваги: гарантує високу професійну спеціалізацію працівників; дозволяє точно визначити місця прийняття рішень та необхідні ресурси (кадрові); сприяє стандартизації, формалізації та програмування дій управління.

Недоліки: освіта специфічних для функціональних підрозділів цілей ускладнює горизонтальне узгодження; структура жорстка і важко реагує на зміни.

Управління у ВАТ «ТАС» проходить на основі розроблених положень, регламентів, інструкцій та процедур.

Депозити в банках є грошовими коштами, що надаються групою банкам-контрагентам на основі укладених депозитних договорів на більший час одного банківського дня. Депозити у банках відображаються за амортизованою вартістю (таб. 3.1).

Таблиця 3.1 Депозити, розміщені у банках страхової Групи «ТАС» у тис.грн.

Тис.грн	31 грудня 2020	31 грудня 2019
Грн.	64837648	66672345
Валюта.	190456	179339
Всього на депозитах	65028104	66851684

Позики є непохідними фінансовими активами, що не мають котирувань на відкритому ринку, та враховуються за амортизованою вартістю (таб. 3.2).

Таблиця 3.2 – Позики з галузей економіки станом на 31 грудня 2020 року та 31 грудня 2019 року у тис. грн.

Тис.грн	31 грудня 2020	31 грудня 2019
Транспорт	452849	453855
Лізинг	15000	65473
Фінансові послуги	2809957	-
Всього позик	3277806	519328

Інвестиційні цінні папери, наявні на продаж, включають інвестиційні цінні папери. Група класифікує цінні папери як наявні для продажу на момент їх придбання. Інвестиційні цінні папери, наявні на продаж, враховуються за справедливою вартістю. Відсотковий дохід за борговими цінними паперами, що є в наявності для продажу, розраховується на основі методу ефективної процентної ставки та відображається у прибутку чи збитку за період. Збитки від знецінення визнаються у прибутку чи збитку у період у міру їх несення в результаті однієї або більше подій («подія, що призводить до збитку»), що відбулися після початкового визнання інвестиційних цінних паперів, наявних для продажу.

Витрати з незначного ремонту та технічного обслуговування враховуються у міру їх виникнення. Витрати на заміну великих компонентів основних засобів капіталізуються з наступним списанням заміненого компонента. Наприкінці кожного звітного періоду керівництво визначає наявність ознак знецінення основних засобів. За наявності ознак знецінення керівництво проводить оцінку відшкодовуваної вартості, яка визначається як найбільша з справедливої вартості активу за вирахуванням витрат на продаж та вартості, що отримується в наслідок його використання. Амортизація за іншими основними засобами розраховується з використанням лінійного методу, тобто рівномірним зниженням первісної вартості до залишкової вартості протягом наступних розрахункових строків корисного використання активів (таб. 3.3).

Таблиця 3.3 - Розрахункові терміни корисного використання активів страхової групи «ТАС».

	Срок позитивного використання, років
Споруди	50
Транспорт, ком. обладнання	3-7
Інші	5-15

Нематеріальні активи Групи мають певний термін корисного використання. Витрати на розробку програмного забезпечення, а також нематеріальні активи, що утворилися внаслідок об'єднання компаній, включаючи клієнтську базу, отриману внаслідок придбання дочірніх компаній. Вони амортизуються з використанням методу рівномірного списання протягом терміну їх корисного використання, від 1 до 5 років. Кредиторська заборгованість є непохідним фінансовим зобов'язанням та враховується за амортизованою вартістю. Дебіторська та кредиторська заборгованість за операціями перестраховування взаємозачитується, якщо існує юридично встановлене право для такого взаємозаліку.

ВАТ "ТАС" проводить активну інноваційну політику. Щоб страхові виплати з автоцивілки проводилися швидше, співробітники "ТАС" співпрацюють з ДАІ, намагаються запропонувати їм якісь стратегії щодо прискорення процесу реєстрації аварії. Також компанія видає свою газету, що є розумним кроком для допомоги клієнтам краще дізнатися про діяльність компанії. У газеті проводиться конкурс "я та моя страхова компанія". Приймаються фотографії, де клієнт компанії стоїть із газетою "ТАС" або навпаки будь-якої реклами з логотипом компанії. Розвиток маркетингу Компанією є програма «таємничий покупець» [4].

Рекламний бюджет компанії затверджується роком. Найчастіше він становить 5% від прибутку. Але, залежно від ситуації на ринку, він може коригуватися. Ефективність рекламної компанії не прорахувати. Страхової компанії важливо, яке вплив надає їй реклама та нові послуги на клієнтів. Протягом року визначається графік із випуску рекламної продукції. Варто розрахувати показники ділової активності та детальніше розглянути фінансову стійкість.

Проаналізуємо фінансові коефіцієнти, що характеризують ділову активність (обіг) страхової організації, а саме:

а) Оборотноість активів, розраховується за формулою:

$$K1 = \text{ОСП} / A, \quad (3.1)$$

де ОСП - отримані страхові премії, комісійні винагороди та

тантьєми;

A – активи.

2018 рік:

$$K1 = 84159853 / 108631613 = 0,61$$

2019:

$$K1 = 94231620 / 141509038 = 0,66$$

2020 рік:

$$K1 = 111119791 / 197879670 = 0,56$$

Виходячи з отриманих результатів видно, що у 2018 році порівняно з 2019 роком показник зменшився та становив 0,61. Загалом у період з 2018 по 2020 рік сталося зменшення показника, що свідчить про зменшення ефективності використання ресурсів, але незначне.

б) Оборотність власного капіталу, розраховується за такою формулою:

$$K2 = \text{ОСП} / \text{СК}, \quad (3.2)$$

2018 рік:

$$K2 = 84159853 / 30348451 = 2,7$$

2019:

$$K2 = 94231620 / 37046405 = 2,5$$

2020 рік:

$$K2 = 111119791 / 45068102 = 2,46$$

За даними показниками можна простежити зниження оборотності власного капіталу та у 2020 році вона склала 2,46 обороту за рік. Це свідчить про підвищення ділової активності організації. Зрештою можна сказати, що, незважаючи на деякі зменшення показників, організація все ж таки має досить високі результати оборотності, що говорить про нормальної ділової активності організації та про ефективне використання ресурсів.

Проведемо розрахунки абсолютних показників фінансової стійкості: Наявність власних оборотних коштів (ВОС) розраховується як різниця між власним капіталом (2 розділ пасиву балансу) та необоротними активами (1 розділ активу балансу). Цей показник характеризує чистий оборотний капітал.

$$\text{ВОС}_{2020} = 45068102 - 102528914 = - 57460812$$

$$\text{ВОС}_{2019} = 37046405 - 92061122 = - 55014717$$

Збільшення цього показника порівняно з попереднім періодом свідчить про подальший розвиток діяльності Групи.

Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних засобів (Фвос):

$$\text{Фвос} = \text{ВОС} - \text{З}, \quad (3.3)$$

де З - Запаси.

$$\text{Фвос}_{2020} = - 57 460 812 - 165 121 = - 57 295 691$$

$$\text{Фвос}_{2019} = - 55 014 717 - 107 654 = - 54 907 063$$

Виходячи з даної динаміки, можна говорити про фінансову нестійкість підприємства, оскільки спостерігається зниження показника власних оборотних засобів. Це також свідчить про недостатність в організації власних коштів на фінансування поточної діяльності.

За підсумками 2020 р. ВАТ «ТАС» залишається провідним страховиком у такому великому сегмент ринку, як страхування майна юридичних осіб. Частка компанії у загальних зборах з цього виду страхування зросла за рік із 40,2% до 46%.

У 2020 році «ТАС» зберіг лідерство у страхуванні відповідальності за заподіяння шкоди внаслідок недоліків товарів, робіт та послуг (частка на ринку – 20,5%) та страхування відповідальності за заподіяння шкоди третім особам (12,9%).

ВАТ «ТАС» також посіло 1-е місце зі страхування підприємницьких ризиків. За рік збори в цьому сегменті ринку збільшилися відразу на 55,5% до 3 млн. грн., а частка на ринку - з 26,6% до 38%.

3.2 Аналіз кредитоспроможності з урахуванням рейтингової методики з прикладу ВАТ «ТАС»

За останні роки ТАС помітно зміцнив свої позиції на російському страховому ринку. "ТАС" активно розширює свій міжнародний бізнес. Для оцінки кредитоспроможності страхової організації ВАТ «ТАС» використовуємо метод рейтингової оцінки. Так як він простий і в той же час дає досить точний результат.

Для оцінки фінансових показників потрібна достовірна інформація з бухгалтерської звітності таб 3.4

Таблиця 3.4 Бухгалтерський баланс ВАТ «ТАС», тис. грн.

Статті	31.12.2018	31.12.2019	31.12.2020
Позаобігові	76895511	92061122	102528914
Обігові	31644172	49340262	95350756
Дебіторська заборгованість	20428795	27726334	29533993
Кошти	1812438	3557218	11632650
Всього активів	108631613	141509038	197879690
Капітал та резерви	30348451	37046405	45068102
Зобов'язання	78283162	104462633	15281185
Всього пасивів	108631613	141509038	197879690

З бухгалтерського балансу, розрахуємо основні показники діяльності АТ «ТАС» за період із 2018-2020 рр. таб. 3.5.

Таблиця 3.5- Показники діяльності ВАТ «ТАС»

Показники	2018	2019	2020
Кмл	0,02	0,03	0,06
Кпл	1,3	1,35	1,29
Кзп	0,88	0,85	0,68
Кді	0,045	0,5	0,045
Кфн	3,3	9,9	2,4
Ра	0,61	0,66	0,56
Кз	0,38	0,4	0,38

Коефіцієнт: миттєвої ліквідності (Кмл):

$$К_{мл} 2018 = (1812438 + 546350) / 108631613 = 0,02$$

$$К_{мл} 2019 = (3\ 557\ 218 + 543\ 814) / 141\ 509\ 038 = 0,03$$

$$К_{мл} 2020 = (11632650 + 996574) / 197879670 = 0,06$$

Коефіцієнт: поточної ліквідності (Ктл):

$$К_{тл}2018 = 108631613 / 78283162 = 1,3$$

$$К_{тл}2019 = 141509038 / 104462633 = 1,35$$

$$К_{тл}2020 = 197879670 / 152811568 = 1,29$$

Коефіцієнт: загальної ліквідності (КЗЛ):

$$К_{зл}2018 = (1812438 + 74089328 + 20428795) / 108631613 = 0,88$$

$$К_{зл}2019 = (3557218 + 89283218 + 27726334) / 141509038 = 0,85$$

$$К_{зл}2020 = (11632650 + 94121336 + 29533993) / 197879670 = 0,68$$

Коефіцієнт: рівня доходів з інвестицій (КДІ):

$$К_{ді}.2018 = (16831916 - 13185219) / 80443015 = 0,045$$

$$К_{ді}.2019 = (16650851 - 12162964) / 90410548 = 0,5$$

$$К_{ді}.2020 = (17957764 - 12988427) / 111119791 = 0,045$$

Коефіцієнт: фінансової незалежності (Кфн):

$$К_{фн}2018 = 5530180 / 1649660 = 3,3$$

$$К_{фн}2019 = 15403966 / 1555413 = 9,9$$

$$К_{фн}2020 = 14369651 / 5876000 = 2,4$$

Рентабельність активів (Ра):

$$R_a2018 = 84159853 / 136656885 = 0,61$$

$$R_a2019 = 94231620 / 141509038 = 0,66$$

$$R_a2020 = 111119791 / 197879670 = 0,56$$

Коефіцієнт: збитковості (Кз):

$$К_z2018 = 30944799 / 80443015 = 0,38$$

$$К_z2019 = 35974485 / 90410548 = 0,40$$

$$К_z2020 = 41921619 / 111119791 = 0,38$$

Розрахувавши всі необхідні показники, потрібно перейти до другого етапу, варто визначити суму балів таб. 3.6.

Таблиця 3.6-Бальна оцінка показників ВАТ «ТАС»

Показники	2018	2019	2020
Кмл	3	3	3

Кпл	9	9	9
Кзп	3	3	3
Кді	3	6	3
Кфн	0	0	0
Ра	4	4	4
Кз	4	4	4
Всього	26	29	26

Приступимо до третього етапу та розглянемо додаткові показники, які характеризують ринкову позицію страхової компанії, показують його ставлення до банком у минулому і дають можливість реально оцінити можливість позичальника.

Проведемо аналіз наступних факторів:

- а) Час життя підприємства - 24 роки = 15б.
- б) Повернення минулих кредитів - своєчасно =15б.
- в) Дані про керівництво підприємства – позитивні = 10б.
- г) Присутність бізнес-плану – є = 6б.
- д) Наявність резервів – є = 6б.
- е) Наявність постійних партнерів – є = 6б.

Ці дані розраховуються за бальною системою (див. табл.3): Сума = 58 балів. Після розрахунку коефіцієнтів і на основі набраних балів потрібно визначити клас позичальника.

Страхова організація «ТАС» у сумі набрала – 84 бали, це клас «Б» за шкалою кредитоспроможності. Це свідчить про стабільне становище підприємства над ринком. Для банку воно є досить кредитоспроможним, але кредиторі варто все-таки обміркувати видачу позички. У складі зобов'язань ВАТ «ТАС» немає банківських кредитів, що дозволяє побічно судити про достатність власного капіталу та сформованих страхових резервів.

Недоліками страхової організації «ТАС» є потенційними, тобто незначними. Погіршення динаміки деяких фінансових коефіцієнтів пов'язане з проведеним підприємством розширенням виробничої бази, виходом нові ринки, відкриваючи філії та додаткові офіси в найбільш перспективних та

стратегічно важливих для підприємства російських містах. Протягом року було створено 10 філій.

Також ВАТ «ТАС» є стабільною страховою організацією, тому ймовірність державної підтримки у разі несприятливих умов є високою. Ліквідність активів одна із застав повернення кредитних коштів.

3.3 Шляхи збільшення кредитоспроможності страхової компанії ВАТ «ТАС»

Банківський кредит, має велике значення у процесі становлення реального поділу економіки, безперервно пов'язані з ризиками. Усі методики кредитування підприємств-позичальників спираюся на зниженні кредитного ризику. Нестача уваги до виявленню, виміру, управлінню та обмеженню рівня кредитного ризику вважається ключовою причиною банкрутства банків. Якщо говорити точніше, то позичальник може не впоратися зі своїми зобов'язаннями, тому що він страхова компанія не має можливості або не бажає цього робити. Здатність виконувати зобов'язання пов'язана з фінансовим становищем (кредитоспроможністю) позичальника, а готовність виконувати зобов'язання найменш відчутна і пов'язана з особливостями певного клієнта. Проаналізувавши кредитоспроможність ВАТ «ТАС», можна зробити такі висновки:

- а). ВАТ «ТАС» має «Б» клас кредитоспроможності, тобто це підприємство є кредитоспроможним і має досить добрий стан на ринку.
- б). Проте, можна сказати, що рейтинг підприємства, в основному, забезпечений суб'єктивними чинниками.
- в). Аналіз показників, що характеризує ліквідність страхової організації, показав, що страхова компанія "ТАС" ліквідна і може розплатитися за своїми боргами.
- г). Компанія дотримується консервативної інвестиційної стратегії: кошти розміщуються в основному в надійні інструменти з фіксованим доходом, основну частку у структурі інвестиційного портфеля займають депозити.

д). Витрати на ведення справи (витрати на ведення страхових операцій, управлінські витрати, інші витрати на ведення страхових операцій, відрахування від страхових премій). Також до складу активів включено дебіторську заборгованість, що перевищує 29 млн. грн, цінні папери (у тому числі інвестиційні), інвестиції в асоційовані підприємства, кошти, нематеріальні активи. Невелику частку становлять також кошти та його еквіваленти, позики та передоплати.

е). Невелика питома вага у структурі активів займають кошти.

Кошти на рахунках або в касі не приносять доходу, їх потрібно мати в наявності межах безпечного мінімуму. Наявність невеликих сум є результатом правильного використання обігового капіталу. Незначна зміна залишків грошових коштів на рахунках у банках обумовлюється збалансованістю приток та відтоків коштів.

ж). У 2020 році до 2019 року відбулося збільшення загальної вартості майна підприємства більш ніж на 24%. Оборотні активи збільшилися за період більшою мірою, ніж необоротні. Вартість основних засобів залишилася практично незмінною. Це викликано тим, що у 2020 році Група практично не вкладала кошти в придбання основних засобів. Найбільш значно у відносному вираженні збільшилася дебіторська заборгованість, що означає відволікання коштів із обороту. Збільшення пасивів балансу викликано збільшенням страхових резервів страхування. Значне зростання власних коштів відбулося за рахунок зростання нерозподіленої прибутку на 37,51%, що свідчить про високу фінансову стійкість підприємства. Це також означає, що основна частка коштів забезпечена саме власним капіталом, а чи не позиковим. Статутний капітал не змінився. Зіставляючи показники дебіторської та кредиторської заборгованості можна зробити висновок, що зростання дебіторська заборгованість перевищила зростання кредиторської. Це є можливим фактором забезпечення високого рівня коефіцієнта загальної ліквідності

Таким чином, можна зробити висновок, що зниження показників рентабельності підприємства має не довгостроковий характер і надалі буде підвищуватися. Тому критичне значення рентабельності, що ледве прагне досягти 1%, не повинно лякати інвесторів та кредиторів.

Основними факторами збільшення прибутку стали зростання страхового портфеля та низький показник збитковості за рахунок відсутності у звітному періоді великих заявлених збитків.

Якщо розглянути коефіцієнт фінансової незалежності, який говорить про стабільність підприємства, то він у середньому вийшов, дорівнює 3,3, що більше рекомендованого значення. Коефіцієнт фінансової незалежності характеризує співвідношення власного капіталу та позикового капіталу. У цьому випадку бажано нарощувати власний капітал за допомогою збільшення резервного фонду для покриття тих же позичок та кредитів у разі банкрутства, що малоймовірно.

Заходи, які дозволять усунути виявлені проблеми у страховій компанії та збільшити її ефективність. До них можна віднести:

- Розширення та розвиток каналу Інтернет-пропозицій;
- Використання контекстної реклами в Інтернеті;
- Захід щодо підвищення кваліфікації працівників;
- Захід щодо впровадження електронної системи управління документообігом організації.

Отже, кредитоспроможність ВАТ «ТАС» оцінюється як досить хороша, при цьому незадовільними вважаються показники оборотності активів. Показники оборотності знижено. Незважаючи на складну ситуацію в економіці та на прояв кризових тенденцій на страховому ринку, «ТАС» продемонстрував добрі результати здебільшого значимих для підприємства напрямів і за всіма основними фінансовими показниками.

ВИСНОВОК

Кредитоспроможність клієнта (позичальника) – це одне з нових визначень, яке у буквальному значенні внесла до нашої життєдіяльності нова економічна епоха. Незважаючи на це, на сьогоднішній день, вже можна з упевненістю заявити, що воно затвердило у ній свою роль назавжди. Кредитоспроможність банківських клієнтів вважається таким фінансово-господарським положенням компанії або організації, що надає рішучість ефективності застосування позикових коштів, можливості та готовності позичальника збільшити позику відповідно до умов кредитної угоди.

Розмаїття понять кредитоспроможності позичальників та складність її оцінки обумовлюють використання великої кількості підходів до вирішення цієї проблеми. Існує безліч способів оцінки кредитоспроможності. Будь-який з них може взаємно доповнюватись. Якщо, наприклад, вивчення цільового ризику дозволяє оцінити кредитоспроможність клієнта в період реалізації дій лише в основі однієї позичкової операції, у разі концепція фінансових коефіцієнтів прогнозує ризик з урахуванням загального боргу, середніх стандартів, що сформувалися з тенденцій.

Дослідження грошового потоку клієнта не тільки формує оцінку в цілому про кредитоспроможності клієнта, але й демонструє на цій основі граничні розміри нових позичок, і навіть слабкі місця управління підприємством, у тому числі можуть впливати умови кредитування тощо.

Рейтингова оцінка (загальна сума балів) розраховується за допомогою множення значення показника з його вага (коефіцієнт значимості) в інтегральному показнику. В міжнародній практиці при оцінці кредитоспроможності на основі системи фінансових коефіцієнтів застосовуються найчастіше п'ять груп коефіцієнтів:

- Ліквідності;
- Оборотності;
- Фінансового важеля;

- прибутковості;
- Обслуговування боргу.

Зроблено оцінку кредитоспроможності компанії на прикладі ВАТ «ТАС». Це стабільна страхова організація, що себе зарекомендувала. ВАТ «ТАС» - страхова організація, що динамічно розвивається, успішно працює. Надійність та фінансова стійкість компаній Група «ТАС» підтверджена провідними міжнародними та державним рейтинговими агентствами.

Якісний перестраховальний захист ризиків, а також розміри страхових резервів і власного капіталу роблять «ТАС» одним із найнадійніших страховиків у країні та гарантують клієнтам Групи найвищий рівень страхового захисту.

Таким чином, дані рейтингових агентств ще раз підтверджують надійність і фінансову стабільність ВАТ «ТАС».

Фінансовий стан організації не може бути виражений будь-яким одні показником. Воно характеризується рядом показників, кожен із яких відображає конкретну сторону фінансової діяльності, і цілне судження про це можна отримати лише оцінюючи всю сукупність приватних показників. Виходячи з проведеної роботи, можна зробити висновки про фінансову стійкість та платоспроможність, що є ключовим показником діяльності Групи «ТАС». Виходячи з проведених аналізів, було зроблено відповідні висновки. В цілому, компанія має тенденцію до зростання та розвитку діяльності, незважаючи на зниження таких показників, як коефіцієнт збитковості та коефіцієнт частки перестраховиків. Аналіз активу та пасиву балансу дозволив зробити висновки про стійке становище компанії та розвитку, оскільки зростання доходів останні три роки випереджає зростання витрат. Головними центрами формування збитків є добровільне медичне страхування та автострахування.

Основною проблемою для страхових ринків залишається недосконалість нормативно-правового регулювання страхової галузі, нерозвиненість ринку

страхування життя та інших видів особистого страхування, зумовлена, зокрема, недовірою з боку потенційних страхувальників до інституту страхування. Необхідно вдосконалити законодавчу базу для того, щоб за рівнем розвитку хоча б наблизитися до рівня західні страхові ринки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вовк В.Я. Концептуальні засади організації стратегічного управління конкурентоспроможністю банку. Бізнес Інформ. 2012. № 9. С. 237– 240. URL:https://www.business-inform.net/annotated-catalogue/?year=2012&abstract=2012_09_0&lang=ua&stqa=48 (дата звернення 16.11.2021).
2. Золотарьова О.В., Гура С.О. Конкурентоспроможність банку: зміст, фактори впливу та перспективні методи оцінювання. Інвестиції: практика та досвід. № 3, 2016. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2016/9.pdf (дата звернення: 20.11.2021)
3. Кахович, О. О., Лисенко, В. Р. Міжнародна конкурентоспроможність банку та методи її оцінки. Економічний простір. 2018. (139). С. 136-144. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/377>(дата звернення 20.11.2021).
4. Кваско А.В. Аналіз методів оцінки конкурентоспроможності підприємства. Наукові записки 2017, № 1 (54). URL: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-54/14.pdf> (дата звернення: 30.11.2021).
5. Левицька А.О. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства: вітчизняні та закордонні підходи до класифікації. Механізм регулювання економіки, 2013, № 4. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/retrieve/82221> (дата звернення: 30.11.2021).
6. Могильна Л.М., Волкова К.В. Управління конкурентоспроможністю банківських установ. Приазовський економічний вісник, № 22, 2020. URL: http://rev.kpi.zp.ua/journals/2020/5_22_ukr/33.pdf (дата звернення 16.11.2021).
7. Олещук М. Г. Оцінка рівня конкурентоспроможності банківських послуг для фізичних осіб. Вісник Хмельницького національного університету, №6, 2011 .URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_6_4/131-134.pdf (дата звернення 20.11.2021).
8. Руда О.Л. Конкурентоспроможність банків на ринку надання банківських послуг. Економіка та держава № 4. 2018. С. 58-61.
9. Сідельник О.П. Забезпечення конкурентоспроможності небанківських фінансових установ. Регіональна економіка. №2. 2013. URL: http://www.re.gov.ua/re201302/re201302_177_SidelnikOP.pdf.
10. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4 (дата звернення 16.11.2021).
11. Торяник Ж.І., Копилець В.І.. Методичні підходи до оцінювання конкурентоспроможності банку та банківських послуг. Економіка і суспільство, № 19, 2018. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/178.pdf (дата звернення: 30.11.2021).
12. Хуторна М. Е. Принципи забезпечення фінансової стабільності кредитних установ. Фінансовий простір. 2017. № 3. С. 55-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2017_3_9 (дата звернення: 20.11.2021).

13. Шестопалова О.В. Конкуентоспроможність вітчизняних комерційних банків. Шляхи її досягнення. Розвиток економіки України під впливом економічних, соціальних, технологічних та екологічних трендів: Монографія. 2015. С. 196-208.
14. Юданов А. Ю. Конкуенція: теорія і практика: нав.посіб.3-є вид., Москва, 2001. 304 с.
15. Закон України про страхування. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/noviy-zakon-pro-strahuvannya-pidvischit-prozorist-kapitalizatsiyu-ta-stiykist-strahovogo-rinku>
16. Економіка енергетики : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, І. М. Сотник. – Суми: Університетська книга, 2015. – 378 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/45315>
17. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника. - Суми : Університетська книга, 2012. - 864 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80106>
18. Дяченко А. В., Карінцева О. І., Тарасенко С. В., Харченко М. О., Мазін Ю. О., Кисильова К. С. Формування інноваційного інструментарію економічної політики в умовах розвитку світової економічної кризи 2019- 2020 рр. в Україні. Механізм регулювання економіки. 2021. № 3. С. 21-40. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85737>
19. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Мазін, Ю. О., Фалько, К. С. Практичні засади підвищення ефективності логістичної діяльності сучасного підприємства. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2021. № 3. С. 127–136. DOI: 10.21272/1817-9215.2021.3-14 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/86223>
20. Карінцева О.І., Дегтярьова І. Б., Харченко М.О., Долгошеєва О. І., Кіріл'єва А. В. Залучення іноземних інвестицій як інструмент забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку країни. Вісник СумДУ. Серія «Економіка», № 3' 2020. С. 199-211. DOI: 10.21272/1817-9215.2020.3-22 https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/3_2020/22.pdf
21. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Пономарьова, Г. С. Підвищення ефективності бізнес-процесів на виробничому підприємстві // Механізм регулювання економіки. 2020. № 4. С. 58-69. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83754>
22. Мельник Л. Г., Карінцева О. І. (2021) Економіка і бізнес : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83721>
23. Мельник Л. Г., Карінцева О. І., Кубатко О. В., Сотник І. М., Завдов'єва Ю. М. Цифровізація економічних систем та людський капітал: підприємство, регіон, народне господарство // Механізм регулювання економіки. 2020. № 2. С. 9-28. DOI: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82236>
24. Мельник, Л., Ковальов, Б. (2020). Проривні технології в економіці і бізнесі (Досвід ЄС та практика України у світлі III, IV, і V промислових

- революцій. Сумський державний університет, с. 180.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79621>
25. Сотник І. (2018) Підприємництво, торгівля та біржова діяльність / І. Сотник, Л. Таранюк. – Суми: Університетська книга, 2018. – 572 с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80114>
26. Экономика развития: учебное пособие / под ред. д.-ра экон. наук, проф. Л. Г. Мельника, канд. экон. наук А. Вик. Кубатко. Сумы : «Университетская книга», 2017. 352 с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80184>
27. Karintseva O., Kharchenko M., Boon E.K., ...Melnyk V., Kobzar O.(2021). Environmental determinants of energy-efficient transformation of national economies for sustainable development.. J. International Journal of Global Energy Issues, 2021, 43(2-3), P. 262–274
<https://doi.org/10.1504/IJGEI.2021.115148>
28. Karintseva O. I., Yevdokymov A. V., Yevdokymova A. V., Kharchenko M. O., Dron V. V. Designing the Information Educational Environment of the Studying Course for the Educational Process Management Using Cloud Services. Механізм регулювання економіки. 2020. № 3. С. 87-97. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2020.89.07>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81759>
29. Kubatko, O. V., Chortok, Y. V., Honcharenko, O. S., Nechyporenko, R. M., & Moskalenko, I. M. (2019). Studying Features of Vehicle Type Selection by Trade and Logistics Enterprise. Mechanism of economic regulation. – 2019. – №3. – С. 73–82. <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/76448>
30. Melnyk L., Sommer H., Kubatko O., Rabe M., Fedyna S. (2020). The economic and social drivers of renewable energy development in OECD countries. Problems and Perspectives in Management,18(4), 37-48. doi:10.21511/ppm.18(4).2020.04
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82719>
31. Melnyk L. H., Derykolenko O. M., Mazin Yu. O., Matsenko O. I., Piven V. S. Modern Trends in the Development of Renewable Energy: the Experience of the EU and Leading Countries of the World // Механізм регулювання економіки. 2020. № 3. С. 117-133. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81810>
32. Melnyk, L., Dehtyarova, I., Kubatko, O., Karintseva, O., & Derykolenko, A. (2019). Disruptive technologies for the transition of digital economies towards sustainability. Economic Annals-XXI, 179(9-10), 22-30. doi: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85476>
33. Melnyk, L., Matsenko, O., Dehtyarova, I. & Derykolenko, O. (2019). The formation of the digital society: social and humanitarian aspects. *Digital economy and digital society*. T. Nestorenko& M. Wierzbik-Strońska (Ed.). Katowice: Katowice School of Technology. [in Ukrainian].URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/74570>
34. Melnyk L.G., Kubatko O. (2017) The impact of green-innovations on environmental quality and energy resource consumption. International economic

relations and sustainable development : monograph / edited by Dr. of Economics, Prof. O. Prokopenko, Ph.D in Economics T. Kurbatova. – RudaŚląska :Drukarnia i Studio GraficzneOmnidium 272 p. ISBN 978-83-61429-11-1

35. The effects of the management of natural energy resources in the European Union / V. Voronenko, B. Kovalov, D. Horobchenko, P. Hrycenko // Journal of Environmental Management and Tourism. – Craiova: ASERS Publishing, 2017. – Vol. 8, Issue Number 7(23), P. 1410-1419. Available at: <https://journals.aserspublishing.eu/jemt/article/view/1777>

36. Veklych O., Karintseva O., Yevdokymov A., Guillamon-Saorin E.(2020). Compensation mechanism for damage from ecosystem services deterioration: Constitutive characteristic. J. International Journal of Global Environmental Issues, 19(1-3), P. 129–142
<https://doi.org/10.1504/IJGENVI.2020.114869>